

Najnowsze oryginalne inicjatywy pro-demokratyczne, rozwojowe i wzmacniające rolę społeczeństwa obywatelskiego w Afryce Subsaharyjskiej

Jędrzej Czerep

Afryka Subsaharyjska to region podlegający dynamicznym przemianom zarówno na poziomie społecznym i gospodarczym, jak i politycznym, czy szerzej ujmując – na poziomie idei. Praca niniejsza ma na celu zaprezentowanie spektrum najbardziej aktualnych wewnątrz-afrykańskich, tzn. tworzonych przez Afrykanów z myślą o Afryce, inicjatyw, zjawisk, prądów i procesów wpisujących się w trend umacniania świadomości demokratycznej, troski o dobre rządy, stabilizację społeczną i ekonomiczną, poszerzenia zakresu wolności osobistej i zbiorowej. Jako kryterium „afrykańskości” przyjęto zjawiska dotyczące Afryki (lub państw Afryki), których inicjatorami, głównymi twórcami, swoistą „siłą napędową” decydującą o kierunkach działania i debaty są reprezentanci kontynentu i diaspory.

Zmierzch zamachu stanu

Zakorzenie demokracji rozumianej nie tylko jako sam proces wyborczy, ale trwałe przywiązanie do katalogu wartości wolnościowych, w tym z określeniem relacji władza – społeczeństwo, to zadanie, które zajmuje doczesne miejsce w afrykańskiej debacie i praktyce politycznej. Okres pomiędzy dekolonizacją a upowszechnieniem się systemów wielopartyjnych (lata 90) cechowała częstotliwość zjawiska zamachu stanu, jako jedynej praktycznie skutecznej metody objęcia władzy przez opozycję. Zamach stanu, mający destruktywny wpływ na funkcjonowanie państw nimi dotkniętych i ościennych, a także na umacnianie świadomości (i aktywności) obywatelskiej, został w drugiej połowie lat 90 powszechnie uznany jako wymagający wyeliminowania z rzeczywistości politycznej drogą solidarnego nacisku. Przełomowym momentem, w którym Organizacja Jedności Afrykańskiej (OJA, poprzedniczka Unii Afrykańskiej - UA, zrzeszającej wszystkie państwa kontynentu z wyjątkiem Maroka) zajęła wspólne stanowisko w sprawie zamachu stanu był szczyt organizacji w Harare (Zimbabwe) w 1997 roku¹, który odbył się w cieniu przejścia władzy w Sierra Leone przez majora J. P. Koromaha. Organizacja potępiła i odrzuciła wówczas wszelkie „niekonstytucyjne zmiany rządów”. Problem szeroko dyskutowany był następnie na szczycie w Algierze (Algieria) w 1999 roku, gdzie m. in. Sekretarz Generalny został zobowiązany do aktywnego zaangażowania się w przywracanie demokratycznego porządku w poszczególnych państwach, w których od

szczytu w Harare zaszła tak rozumiana zmiana rządu². Proces ten znalazł ukoronowanie podczas szczytu w Lomé (Togo) w roku 2000 gdzie przyjęto Deklarację w sprawie Ram dla Odpowiedzi OJA-UA na Niekonstytucyjne Zmiany Rządów³, która wymieniała zestaw wartości, które leżą u podstaw demokratycznego porządku; definiowała precyzyjnie, jakie sytuacje podpadają pod kategorię „niekonstytucyjnych zmian rządów” (przewrót zbrojny; nieuznanie wyników wolnych wyborów przez aktualny rząd); wyliczała działania, jakie powinna podjąć Unia względem nowego reżimu po zidentyfikowaniu go jako niekonstytucyjny (w trybie pilnym – zawieszenie w prawach członkowskich organizacji; w dłuższym terminie, gdyby nie doszło do przywrócenia konstytucyjnego porządku – wachlarz sankcji politycznych i ekonomicznych wobec grupy rządzącej); określała mechanizm wprowadzenia w życie w/wym. założeń. Pewne modyfikacje strukturalne w organizowaniu reakcji na zamach stanu wprowadził Protokół w sprawie Ustanowienia Rady Pokoju i Bezpieczeństwa (2002)⁴, niemniej główne założenia Deklaracji z Lomé pozostają aktualne i są praktykowane. Rozwinięciem i umocnieniem zapisów Deklaracji może stać się ratyfikowanie przez wymaganą ilość państw Afrykańskiej Karty Demokracji, Wyborów i Rządów⁵ z 2007, mającej formę traktatu międzynarodowego. Karta do katalogu sytuacji traktowanych jako „niekonstytucyjna zmiana rządu” dołącza wprowadzanie zmian/dodatkw do krajowych konstytucji prowadzących do złamania zasad demokratycznego przekazywania rządów; nakazuje państwom członkowskim podejmować odpowiednie kroki prowadzące do ścigania i ekstradycji sprawców zamachu stanu; przewiduje nakładanie sankcji na państwa pomagające w zamachu stanu w innym państwie; wyraźnie zakazuje sprawcom zamachów stanu startować w późniejszych wyborach; przewiduje możliwość ich sądenia przed odpowiednim sądem międzynarodowym. Bardzo wolne tempo ratyfikacji nie wróży szybkiego wejścia w życie Karty, tym niemniej zasady przyświecające wzmocnieniu mechanizmów reakcji na zamachy stanu są już obecne w praktyce UA ostatnich lat. W roku 2008 zanotowano w Afryce dwa przypadki kwalifikowane jako zamach stanu, co, w perspektywie historycznej, każe w skali kontynentu (53 państwa należące do UA) traktować to zjawisko w kategoriach incydentalnych. W Mauretanii w sierpniu 2008, na fali wzrostu kosztów życia związanych z wpływem globalnego kryzysu żywnościowego i prób uniezależnienia się od wpływów armii, pierwszy demokratycznie wybrany prezydent Sidi Mohamed Ould Cheikh Abdellahi został odsunięty od władzy przez generała Mohammeda Ould Abdel Aziz’a⁶, gdy zaś w grudniu 2008 w Gwinei-Conakry zmarł długoletni dyktator tego państwa Lansana Conté, po władzę sięgnął kapitan Moussa Dadis Camara⁷. W obydwu tych przypadkach Rada Pokoju i Bezpieczeństwa UA błyskawicznie ogłosiła zawieszenie

państw w prawach członkowskich⁸ i rozpoczęła wywieranie silnej presji na nowych władców, co mimo początkowego poparcia społecznego dla tych przewrotów doprowadziło do ustalenia harmonogramu wyborów prezydenckich Mauretanii na czerwiec 2009⁹ (podjęto zabiegi, ostatecznie nieskuteczne, aby Aziz nie zgłaszał swojej kandydatury¹⁰), w Gwinei-Conakry zaś presja UA i propozycje przedstawicieli lokalnego społeczeństwa obywatelskiego w kierunku organizacji wolnych wyborów pod koniec roku 2009 lub w 2010 roku zdają się przynosić pozytywny odzew¹¹.

Za bardzo istotne należy uznać podtrzymanie sankcji wobec Mauretanii przez Radę Pokoju i Bezpieczeństwa UA 24 marca 2009¹² mimo poparcia dla nowego reżimu zadeklarowanego kilka tygodni wcześniej przez obecnego przewodniczącego UA – pułkownika Muammara Kadhafiego, który w przemówieniu w Nouakchott uznał, że (wzorem własnego państwa) stabilizacja po zamachu jest lepsza niż chaos demokracji¹³. Rada udowodniła, że demokratyczne idee leżące u podstaw jej (i samej UA) istnienia przyjęły się na tyle, by zdyskontować polityczne koncepcje faktycznego twórcy i aktualnego lidera Unii. W 2009 presja ze strony ECOWAS¹⁴ (Wspólnota Ekonomiczna Państw Afryki Zachodniej, jedna z regionalnych organizacji ekonomicznych) nie dopuściła do pogorszenia się sytuacji w niestabilnej Gwinei-Bissau, gdzie armia była blisko przejęcia władzy po prezydencie João Bernardo Vieira (marzec 2009)¹⁵. Obecny kryzys władzy na Madagaskarze jest przedmiotem intensywnych zabiegów UA i Południowoafrykańskiej Wspólnoty Rozwoju (SADC)¹⁶ celem przywrócenia jej legitymacji społecznej przez organizację nowych wyborów.

Polityka zapobiegania rozprzestrzenianiu się zjawiska zamachów stanu posiada pewne cechy charakterystyczne dla kultur afrykańskich: położony w Deklaracji z Lomé nacisk na pojednawcze (w wymiarze krajowym i międzynarodowym) rozwiązanie sytuacji, posiłkowanie się dyskretną presją moralną przywódców i powszechnie szanowanych autorytetów w skłanianiu „rządu” do współpracy z OJA-UA czy spychanie do (hańbiącej) roli pariasa (międzynarodowego) jako środek nacisku. Kluczowa rola mediacyjna przy szukaniu sposobu rozwiązania konfliktu scedowana jest na organizacje regionalne, co wzmacnia ich autorytet i pozytywnie wpływa na zacieśnianie współpracy pomiędzy państwami, oraz na relacje państwo – społeczeństwo obywatelskie.

Rola monitorująca organizacji pozarządowych

Początek XXI wieku przyniósł rozwój aktywności grup nacisku ze strony społeczeństwa obywatelskiego. Wybory odbywające się w poszczególnych państwach są pod stałą obserwacją organizacji monitorujących, takich jak założony w 1996 roku Electoral Institute of Southern Africa (EISA), który, odkąd dyrektorem wykonawczym został Denis Kadima, z lokalnego

ośrodka rozrósł się do sieci kontynentalnej. EISA utrzymuje lokalne biura (RPA, DR Kongo, Madagaskar, Mozambik, Wybrzeże Kości Słoniowej, Czad, Sudan), wysyła własne misje obserwacyjne i studyjne na wybory, wydaje interdyscyplinarny przegląd Journal of African Elections, prowadzi stale aktualizowany kontynentalny kalendarz wyborczy, prowadzi badania w zakresie dobrych rządów. Aktywnie uczestniczy też w kształtowaniu African Peer Review Mechanism i działa na rzecz zwiększenia udziału kobiet w wyborach (zarówno czynnego jak i biernego)¹⁷.

Na wyjątkową uwagę pośród oddolnych inicjatyw wywierających presję na rządy afrykańskie zasługuje fundacja sudańskiego biznesmena (założyciela firmy telekomunikacyjnej Centel International) i filantropa Mo Ibrahim Foundation¹⁸, która prowadzi ranking jakości dobrych rządów w Afryce Subsaharyjskiej. Ranking powstał z potrzeby uwzględnienia afrykańskiej specyfiki dla rzetelnego oddania stanu rządów i ich wpływu na życie mieszkańców. Na publikowany od 2007 roku indeks składa się zestawienie 57 specyficznych kryteriów pogrupowanych w 5 kategorii (bezpieczeństwo; rządy prawa, przejrzystość, korupcja; partycypacja i prawa człowieka; zrównoważony rozwój ekonomiczny; rozwój ludzki). Porównanie wyników opublikowanych w 2007 (na podstawie danych z 2005) i 2008 (2006) wskazuje na zmiany w podsumowaniu jakości rządów (w 31 z 48 badanych państw zmianę pozytywną, najwyraźniejszą w Liberii), jak i pozwala spojrzeć na różnice w kryteriach cząstkowych, takich jak dostęp do technologii czy edukacji. Indeks ma za zadanie stymulowanie debaty na temat jakości rządów w poszczególnych państwach, stać się narzędziem prestiżowym, które będzie punktem odniesienia dla obiektywnej oceny postępowania rządów, identyfikowania kierunków wymagających poprawy. Przykłady takich globalnych rankingów jak wskaźnik rozwoju społecznego Human Development Index (ONZ), czy ocena poziomu wolności prasy Press Freedom Index (Reporterzy Bez Granic) wskazują, że nacisk ze strony cieszących się społecznym zaufaniem organizacji monitorujących może być narzędziem, wobec którego rządy nie pozostają obojętne (choćby przez traktowanie ich jako kryteria relacji rządami przez graczy stosunków międzynarodowych). Sukces Ibrahim Index of African Governance zależy od prestiżu, jaki uzyska Fundacja, zdaje się jednak być na dobrej drodze by stać się ważnym niezależnym instrumentem nacisku w staraniach o poprawę jakości rządów. Fundacja wskazując i wspierając przykłady godne naśladowania w dziedzinie afrykańskiego przywództwa przyznaje nagrodę za całokształt dokonań w tej dziedzinie dla byłych liderów. W 2008 roku otrzymał ją były prezydent Botswany Festus Gontebanye Mogae¹⁹. Nagroda wysokości 5 mln. dolarów dla wyróżnionego powiększona może być o 200 tys. rocznie (przez 10 lat) na cel wskazany przez laureata. W strukturze samego indeksu, jak i zasad

przyznawania nagrody widoczna jest troska o długoterminowy wymiar ich oddziaływania.

Samokontrola i współpraca w wypracowywaniu standardów

Ibrahim Index powstał niezależnie od zainicjowanego w 2003 roku African Peer Review Mechanism (APRM), nowatorskiego mechanizmu wypracowanego w ramach międzyrządowego Nowego Partnerstwa dla Rozwoju Afryki (NEPAD). Państwa, które przystąpią do APRM poddadzą się cyklicznym dobrowolnym przeglądom rzeczywistości w czterech sektorach: Demokracja i Dobre Zarządzanie Polityczne; Zarządzanie Ekonomiczne; Dobre Praktyki Tworzeniu Ram dla Funkcjonowania Biznesu (corporate governance); Rozwój Społeczno-Ekonomiczny. Bazowy kwestionariusz²⁰ wypełniany przez badane państwo składa się z 58 pytań i 183 wskaźników obejmujących bardzo szeroki zakres zagadnień. APRM zaprojektowany jest jako pięciostopniowy proces, w którym: państwa samodzielnie oraz sekretariat ARP „z zewnątrz” równolegle dokonują rewizji polityki państwa w w/wym. dziedzinach, następnie misja APR na miejscu przeprowadza szerokie konsultacje i badania nad zidentyfikowanymi (przez zestawienie raportów wewnętrznego i zewnętrznego) problemami wśród zainteresowanych stron i społeczeństwa obywatelskiego, oraz przekazuje swoje wnioski rządowi dla poprawienia przedstawianego przezeń Planu Działania. Końcowy Raport (podsumowujący powyższe kroki) oceniany jest przez głowy państw uczestniczących w APR, po czym jest prezentowany i przekazywany afrykańskim instytucjom. African Peer Review Mechanism, który opiera się na zasadzie współdziałania rządów, społeczeństwa obywatelskiego i forów międzynarodowych w identyfikowaniu luk w dobrych rządach i wypracowywaniu (oraz realizowaniu) rozwiązań, uważany jest za jeden z najambitniejszych programów wypracowanych przez afrykańskich liderów, zaś doświadczenia pierwszych państw poddanych procesowi są szeroko komentowane i analizowane. Dla państw takich jak Ghana, APRM staje się głównym mechanizmem w budowaniu zaufania do instytucji publicznych i do państwa jako miejsca przyciągającego inwestycje²¹. Wewnątrzafrykański wymiar APRM znajduje też odzwierciedlenie w nacisku, jaki położyli jego twórcy w strukturę jego finansowania – fundusze mają pochodzić ze źródeł afrykańskich.

Media

Możliwość dotarcia do samego sedna problemów, zwrócenie uwagi na zagadnienia symboliczne, reprezentatywne dla całego kontynentu to zadanie realizowane przez afrykańskie lub związane z Afryką nowoczesne media, których rozwój w ostatnich latach jest bardzo wyraźny. Na szczególną uwagę zasługuje pochodzący ze Sierra Leone reporter Sorious Samura,

który zasłynął wstrząsającym i wnikliwym reportażem z wojny domowej w tym państwie, później zmontowanym w dokument „Cry Freetown” (1999), który przyniósł mu międzynarodowy prestiż i status człowieka-instytucji, bardzo pomocny w odważnym podejmowaniu kontrowersyjnych tematów. W ramach platformy Insight News TV wyprodukował serię filmów dokumentalnych, m. in. „Addicted to Aid” prezentujący rzeczywistość zależności od pomocy zewnętrznej, czy serię „Living With...” ukazujący od wewnątrz m. in. sytuację nielegalnych migrantów zmierzających do Europy²², problem zakorzenionej akceptacji społecznej dla korupcji²³, czy rzeczywiste warunki życia uchodźców²⁴. Zaangażowane dziennikarstwo Samury staje się wyznacznikiem standardów w zgłębianiu tematu, docierania do niedostępnych dla zachodnich mediów miejsc i historii, wcielania się w role bohaterów reportaży (przez mieszkanie w obozie uchodźców czy rzeczywiste przemierzanie szlaku imigranckiego). Poważny wpływ na dziennikarskie analizy problematyki afrykańskiej ma rozwój sieci TV Al-Jazeera, która będąc pierwszym globalnym głosem „biednego południa” z wszystkimi tego konsekwencjami jest traktowana przez odbiorców w Afryce jako medium w dużym stopniu „własne”, co daje jej dziennikarzom nieznane wcześniej możliwości docierania do niedostępnej wcześniej medialnie tematyki. Reportaże produkowane przez dziennikarzy współpracujących z Al-Jazeera dostępne powszechnie poprzez telewizję satelitarną i internetowy serwis youtube (np. cykl „Africa Uncovered”²⁵ z 2008, czy pionierskie reportaże konfliktów udziałem bezpośrednich stron konfliktów w Somalii, Darfurze, etiopskim Ogadenie i innych) wprowadzają nową jakość w rozprzestrzenianiu informacji „z pierwszej ręki”.

Rozwój mediów afrykańskich w internecie dobrze obrazuje serwis AllAfrica Global Media²⁶, prowadzący witrynę AllAfrica.com, będącą obecnie jednym z największych pod względem publikowanych tekstów mediów informacyjnych, gromadzących szerokie spektrum wiadomości na podstawie umów z ponad 130 afrykańskimi redakcjami, agencjami informacyjnymi i ośrodkami badawczymi. Poza serwisem AllAfrica.com grupa prowadzi fundację sponsorującą stypendium Charlayne Hunter-Gault Fellowship dla afrykańskich kobiet-dziennikarzy, czy witryny tematyczne sustainableafrica.org i PeaceAfrica.net będące forami dla organizacji zajmujących się zrównoważonym rozwojem i pokojem na kontynencie. Szybki postęp w dostępie do informacji jak i rozwój samych mediów przyczynia się do upowszechnienia debaty o kierunkach rozwoju, jakości rządów i stanu wolności w państwach Afryki.

Ośrodki badawcze

Poza powszechnie dostępnymi mediami informacyjnymi dużą rolę w kształtowaniu

rzeczywistości politycznej odgrywają ośrodki akademickie i analityczne. Południowoafrykański Institute for Security Studies²⁷ powstały jako regionalny ośrodek analityczny dla spraw bezpieczeństwa publicznego, w latach 2005-2006 rozszerzył działalność na cały kontynent (z biurami w Etiopii, Kenii i planowanym na Wybrzeżu Kości Słoniowej), i w ostatnich latach nabrał oblicza łączącego niezależny think-tank z agencją wsparcia technicznego wcielania w życie strategicznych projektów. Jego kwartalnik „African Security Review”²⁸ należy do najbardziej wnikliwych w analizowaniu zagadnień bezpieczeństwa publicznego, relacji cywilno-wojskowych, kontroli transferu broni i zbliżonych. Zlokalizowany w Ghanie IMANI Center for Policy and Education²⁹, ze swoim odideologizowanym i bardzo wyraźnie wolnorynkowym podejściem uhonorowany został niedawno nagrodą Antony & Dorian Fisher Award jako ośrodek, którego wpływ sprawia, że debata o strategiach politycznych nie jest zdominowana przez kręgi wewnątrz-rządowe. Dyrektor IMANI, Franklin Cudjoe jest jednym z częściej cytowanych afrykańskich publicystów, kieruje zarazem redakcją ośrodka wydawniczego AfricanLiberty.org.

Wyspecjalizowany w tematyce zapobiegania, zarządzania i rozwiązywania konfliktów Centre for Conflict Resolution³⁰, ośrodek uniwersytetu w Cape Town (RPA) uznawany jest w rankingu Foreign Policy za najbardziej wpływowy afrykański think-tank³¹.

Do niezależnych oddolnych grup trzeciego sektora wywierających skuteczną presję na twórców afrykańskiej polityki międzynarodowej dołączyć warto powołaną w Nigrze w 2003 roku Coalition for an Effective African Court on Human and Peoples' Rights³² zrzeszającą obecnie ponad 350 organizacji pozarządowych i członków indywidualnych. Działalność koalicji na poziomie Unii Afrykańskiej miała wpływ na wejście w życie w 2004 roku protokołu o ustanowieniu Afrykańskiego Trybunału Praw Człowieka i Ludów (z 1998), powołaniu sędziów i rozpoczęciu jego działalności w oparciu o szeroki mandat. Obecnie, gdy dobiega końca proces ratyfikacji statusu nowego Afrykańskiego Trybunału Sprawiedliwości i Praw Człowieka integrującego rozproszone dotąd sądownictwo Unii koalicja prowadzi kampanię na rzecz zachowania możliwości bezpośredniego wniesienia sprawy do trybunału przez osoby indywidualne i organizacje pozarządowe.

Zarysowany tu przegląd wybranych zjawisk świadczy zarówno o wyraźnych w ostatnich latach osiągnięciach afrykańskich instytucji międzyrządowych we wpływności na praktykę polityczną państw kontynentu, jak i postępującą aktywizacji oddolnych grup społeczeństwa obywatelskiego w kształtowaniu rzeczywistości politycznej, społecznej i ekonomicznej Afryki.

* * * * *

Jędrzej Czerep – ekspert Fundacji im. Kazimierza Pułaskiego, niezależny badacz specjalizujący się w problematyce Republiki Białoruś, Afryki Subsaharyjskiej, oraz relacji śródziemnomorskich. Absolwent międzynarodowego, interdyscyplinarnego programu studiów podyplomowych Master in Euro-Mediterranean Affairs prowadzonego wspólnie przez sieć 16 uniwersytetów z 7 państw południa Europy, Północnej Afryki i Bliskiego Wschodu, łączącego nauki polityczne, ekonomię i studia międzykulturowe (2007). Współpracował w ostatnich latach m.in. z brukselską organizacją lobbingsową Culture Action Europe i globalną siecią telewizyjną Al.-Jazeera English. Pasjonuje się przeobrażeniami regionów o własnej niepowtarzalnej specyfice, rzadko podejmowanej przez zachodnio-centryczne media. Jego uwagę przyciąga tematyka pozornie peryferyjna, podlegająca jednak dynamicznym przemianom, stanowiącym praktyczne przełożenie dialogu międzykulturowego na poziom idei. Uważa, że świat nie zginie, co więcej - staje się coraz ciekawszy.

Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego jest niezależną, apolityczną instytucją, której misją jest propagowanie wolności, sprawiedliwości i demokracji, oraz wspieranie działań mających na celu umacnianie społeczeństwa obywatelskiego. Fundacja prowadzi swoją działalność zarówno w Polsce jak i za granicą ze szczególnym uwzględnieniem Europy Środkowej i Wschodniej jak i Ameryki Północnej.

Fundacja mogła powstać dzięki przemianom politycznym, które nastąpiły w Polsce po 1989 roku. Ideały generała Kazimierza Pułaskiego (wolność, sprawiedliwość i demokracja) stanowią inspirację dla wszelkich inicjatyw podejmowanych przez Fundację. Działania Fundacji obejmują m. in.: prowadzenie badań naukowych, opracowywanie publikacji i analiz, przygotowywanie seminariów oraz konferencji, edukowanie i wspieranie liderów
www.institutprzywodztwa.pl

Fundacja jest organizatorem Warszawskiego Regionalnego Kongresu Organizacji Pozarządowych www.warsawcongress.pl, Akademii Młodych Dyplomatów www.akademia.diplomacy.pl oraz wydawcą Platformy Komunikacyjnej dla Organizacji Pozarządowych www.non-gov.org

Fundacja przyznaje Nagrodę im. Kazimierza Pułaskiego "Rycerz Wolności" dla wybitnych postaci zasłużonych w promowaniu demokracji. Nagrodę dotychczas otrzymał profesor Władysław Bartoszewski, profesor Norman Davies, Alaksandar Milinkiewicz, lider demokratycznej opozycji na Białorusi oraz prezydent Lech Wałęsa.

Fundacja Pułaskiego jest jedną z dwóch polskich organizacji pozarządowych posiadających status

organizacji partnerskiej Rady Europy. Więcej o Fundacji na www.pulaski.pl

Komentarz Międzynarodowy Pułaskiego to pogłębione analizy istotnych dla Polski zagadnień z zakresu polityki międzynarodowej, gospodarki światowej bądź bieżących wydarzeń w polskiej polityce. Dokument publikowany jest w dwóch wersjach językowych, polskiej i angielskiej. Osoby chcące publikować swoje oryginalne prace w Komentarzu proszone są o kontakt z Redaktorem Naczelnym p. Dominikiem Jankowskim djankowski@pulaski.pl. Żeby regularnie otrzymywać kolejne numery KMP należy podać swój e-mail na stronie www.pulaski.pl

The latest initiatives strengthening democracy, development and the role of civic society in Sub-Saharan Africa

Jędrzej Czerep

Sub-Saharan Africa is a region subject to dynamic changes at social, economic and political levels, and to speak more broadly, is undergoing something of an ideological change. The following analysis aims to present some of the most recent African internal affairs, i.e. those initiatives, tendencies and processes occurring in the trend of consolidating democratic awareness, good governance, social and economic stability, enlarging the range of personal and collective freedom. The term 'African' should be understood as phenomena related to Africa (or African states), initiated and carried out by representatives of the Continent (or the Diaspora), who remain main driving forces crucial in outlining the directions which the actions and the debate take.

The sunset of a coup d'état

Democracy, perceived not solely as an electoral process but as a permanent attachment to a catalogue of freedom values, including the definition of the relations between a ruler and a society, occupies a major place in Africa's political practice and debate. The period between de-colonization and the popularization of multi-party systems (the nineties) was characterized by frequent coups as the only efficient method of taking power by the opposition. In the mid-nineties it was deemed necessary to eliminate (by a collective pressure) the coup d'état, as it was having a destructive impact on the functioning of countries themselves and their neighbours.

A summit in Harare (Zimbabwe) in 1997³³, held against the backdrop of Johnny Paul Koroma's coup in Sierra Leone, was a turning point when the Organization of African Unity (replaced by the African Union associating all the African countries except for Morocco) took a common stance on the issue of coups. The organization condemned and rejected any such 'unconstitutional government change'. The problem was next widely discussed during the summit in Algiers in 1999, where, among others, the Secretary General was obliged to get involved in restoring democratic order to individual states, where such a perceived change of governments had occurred³⁴. The culmination of the process was achieved during the summit in Lomé in Togo in 2000 where the Declaration on the Framework for an OAU Response to Unconstitutional Changes of Government³⁵ listed a set of values as being the basis for democratic order. It also defined which situations fall under the category of

an 'unconstitutional change of government' (an armed coup; not recognizing the results of popular elections by a sitting government), and enumerated the actions which should be taken by the Union with respect to a new regime after having identified it as unconstitutional (suspending the member's rights with immediate effect, and a series of political and economic sanctions against the ruling force). The declaration also described the mechanisms of enforcing these new assumptions. Some structural modifications in organizing a response to a coup d'état have been implemented by the Protocol relating to the Establishment of the Peace and Security Council of the African Union (2002)³⁶. Nevertheless, the main assumptions of the Lomé Declaration remain valid and exercised. The ratification by the required number of states of the African Charter on Democracy, Elections and Governance (2007)³⁷ (in the form of an international treaty), may contribute to the development and consolidation of the Declaration. The Charter supplements the catalogue of the incidents regarded as "unconstitutional Change of government" with changes or amendments to national constitutions that lead to violating the principles of a democratic turnover. The Charter also compels member states to take certain steps in order to track and extradite authors of coups d'état and stipulates sanctions on those countries which assist in coups in other countries. Moreover, it prohibits the culprits of a coup to contest in any elections, and allows their later trying in adequate international courts. An extremely slow pace of ratification indicates clearly that the Charter might not be put into force very quickly. Still, in the recent years, the principles beaconing the strengthening of response mechanism to coups d'état have already been present in the AU's actions. In 2008 only two incidents qualified as a coup d'état were reported in Africa, which when considering the scale of a whole continent (53 countries being members of AU) is marginal in historic perspective. In Mauritania, in August 2008, following the wave of price rises caused partly by the global food crisis and attempts to become independent of the influence of the army, the first democratically elected president Sidi Mohamed Ould Cheikh Abdellahi was ousted from power by General Mohammed Ould Abdel Aziz³⁸. In December 2008 in Republic of Guinea (Conakry), long-standing dictator Lansana Conté died, and Captain Moussa Dadis Camara attempted to seize power³⁹. In both cases the Peace and Security Council of the African Union announced the suspension of the states' members' rights⁴⁰, and started to exert great pressure on the new rulers. This action, despite initial public supports for these coups, led to the drafting of a plan for presidential elections in Mauritania for June 2009⁴¹. Aziz was pressurised, not efficiently in the end, not to stand for the elections⁴². While in Guinea (Conakry), the pressure exerted by the AU and the local civil society for organizing free elections at the end of 2009

or 2010 seem to have brought positive results⁴³ (as of August 2009). The decision to sustain the sanctions against Mauritania by the Peace and Security Council on March 24, 2009⁴⁴, should be seen as extremely meaningful, despite the support for the new regime declared by the present leader of AU, Colonel Gaddafi who in his speech in Nouakchott stated that stabilization after a coup is better than chaos of democracy⁴⁵, citing the example of his own country as evidence. The Council has proved that democratic ideas being the basis of its (and the AU's) existence have become firm enough to overcome political concepts of the actual creator and current leader of the AU. In 2009 the Economic Community of West African States⁴⁶ (ECOWAS, one of the regional economic organizations) did not allow the worsening of the situation in unstable Guinea-Bissau, where the army was very close to taking over power after President João Bernardo Vieira (March 2009)⁴⁷. The current crisis of power in Madagascar is a subject of intense attempts by the AU and the Southern African Development Community (SADC)⁴⁸ which aim at restoring its social legitimacy by organizing new elections (as of August 2009).

The policy of preventing coups from spreading possesses certain features characteristic to a number of African cultures: stressing the importance of conciliatory measures (both in national and international dimension) as outlined in the Lomé Declaration, exerting a subtle moral pressure of the widely respected leaders and individuals to make "governments" cooperate with the OAU-AU, and pushing the culprits aside as (international) outcasts. The key role in mediations over searching the best way of solving a conflict has been ceded to regional organizations, which increases their authority and enhances closer cooperation between the countries and the relations – state vs. civic society.

The monitoring role of non-governmental organizations

The beginning of the 21st century brought the increase of activity of civil society pressure groups. Elections taking place in individual states have been permanently observed by such monitoring organizations as the Electoral Institute of Southern Africa (EISA), set up in 1996, which has transformed into a continental network since Denis Kadima became an executive director. EISA maintains local offices (in South Africa, DR of Congo, Madagascar, Mozambique, Ivory Coast, Chad, Sudan), sets up its own observing and studying missions for elections, publishes interdisciplinary bulletin, the Journal of African Elections, maintains a continental election calendar, and conducts research on good governance. It also participates actively in shaping the African Peer Review Mechanism, and acts in favour of women's participation in elections (both active and passive).⁴⁹

The Mo Ibrahim Foundation, the brainchild of Sudanese businessman and philanthropist⁵⁰, which exerts pressure on African governments, deserves special attention here. The creation of the founder of telecommunication company Centel International, it ranks the quality of good governance in the Sub-Saharan Africa. The ranking was created as it was necessary to consider African specificity for reliable account of governments' policies and their influence on citizens. Published since 2007, the index comprises 57 individual criteria grouped in 5 categories (Safety and security; Rule of Law, Transparency and corruption; Participation and Human Rights; Sustainable Economic Opportunity; Human Development). The comparison of the results published in 2007 (based on the data from 2005) and 2008 (2006) indicates changes in the quality of ruling (31 out of 48 researched states showed positive changes, the most prominent ones were in Liberia), and allows to look at the differences in the partial sub-categories such as access to technologies or education. The main purpose of the index is to stimulate a debate over the quality of rule in individual states. Achieving certain prestige it will become a point of reference for objective evaluation of governments' actions, and identify those directions needing improvement. Other examples of global ranking such as the Human Development Index (United Nations), and the Press Freedom Index (Reporters Without Borders) indicate that pressure from monitoring organizations makes it hard for governments to disobey (when treated by the international players as criteria for their relations with the investigated governments). The success of the Ibrahim Index of African Governance depends to a large extent on the prestige the Foundation will acquire, but it seems to be on the right course towards becoming an important, independent pressure tool in attempts to improve quality of governance. The foundation, pointing out and supporting good examples in the area of African leadership, presents an award for overall achievement to former leaders. In 2008 former president of Botswana Festus Gontebanye Mogae was the winner of the award.⁵¹ A prize of five million dollars for the winner may be enlarged by two hundred thousand a year (for ten years) and spent in a way decided by the winner. Long term dimension is clearly visible in the structure of the index itself as in the rules of awarding the prize.

Self-control and cooperation in working out the standards

The Ibrahim index was created independently of the African Peer Review Mechanism (APRM), initiated in 2003, an innovative mechanism developed within the framework of the intergovernmental New Partnership for Africa's Development (NEPAD). The countries which decide to join the APRM will be exposed to cyclical voluntary review in four thematic sectors: Democracy

and Good Political Governance, Economic Governance and Management, Corporate Governance (good practices of creating the frames for business operation); Socio-economic Development. The main survey is conducted by the examined country, and comprises 58 questions and 183 indices of wide range of issues.⁵² APRM is designed as a five-step process where: the states by themselves and the ARP Secretariat from "outside" conduct a simultaneous review of the state's policy in the aforementioned areas. Next the APR team conducts extensive consultations and research on the identified problems (by comparing the internal and external reports) among the parties interested and the civil society, and presents its conclusions to the government for improving its Programme of Action. The final report (summarizing the above steps) is then evaluated by the peer states' leaders taking part in APR, and then presented to the African institutions. The African Peer Review Mechanism which is based on the principle of cooperation between governments, civil society and the international *fora* in identifying gaps in good governance and elaborating (and realizing) good solutions, is considered one of the most ambitious programmes created by African leaders. Moreover, the experience of the first countries which went through the process has been widely commented upon and analyzed. For countries such as Ghana APRM has become the main mechanism in building trust in public institutions and to the state itself as a place attracting investment.⁵³ The inter-African dimension of the APRM is also reflected in the stress its creators has put on the structure of funding – the funds must come from the African sources.

Media

The possibility of reaching the heart of the problem, drawing attention to symbolic matters common to the entire continent is a task realized by African media. A reporter, Sorious Samura coming from Sierra Leone, deserves special attention here. He earned his name by a shocking and piercing report describing the civil war in this country, later turned it into a documentary "Cry Freetown" (1999) which earned him international prestige and the status of a one-man institution. Using Insight News TV platform Samura produced a series of documentaries, such as "Addicted to Aid" depicting the reality of dependence on external assistance, and a series "Living With..." presenting the situation of illegal migrants heading for Europe⁵⁴, and the problem of deeply-rooted acceptance for corruption⁵⁵ and the actual living conditions of refugees.⁵⁶ The type of journalism he represents has set certain standards for analysis of the topic. He usually reaches places and stories inaccessible to Western media, and tends to impersonate the protagonists of his reports (e.g. by living in a refugee camp and taking the immigrants' route).

The development of Al-Jazeera TV network has also influenced journalist analyses of African issues. It is considered as the first global voice of the "poor South" with all its consequences, and treated as a "home-made" medium by viewers in Africa, which gives its reporters the possibilities of reaching subject matter inaccessible before. The reports produced by people cooperating with Al-Jazeera, available through satellite TV and youtube (e.g. a series "African Uncovered"⁵⁷ from 2008, and pioneering reports on conflicts with direct participation of the sides e.g. in Somalia, Darfur, Ethiopian Ogaden and others), introduced a new quality in the spreading of first-hand information.

The development of the African media on the Internet can be seen with AllAfrica Global Media⁵⁸, which owns AllAfrica.com, one of the largest (in terms of quantity of the information texts published) news sites gathering a wide spectrum of information from more than 130 African editing offices, press agencies and research institutes. Beside AllAfrica.com, the group also manages a foundation sponsoring a scholarship, the Charlayne Hunter-Gault Fellowship, for female African journalists, and themed sites such as sustainableafrica.org and PeaceAfrica.net, for organizations dealing with balanced development and peace on the continent. The swift progress in providing access to information as well as the development of media itself has contributed to the popularization of a debate over the directions of development, quality of governance and the condition of freedom in African countries.

Research institutes

Beside widely available mass media, academic and analytical centres play a great role in shaping the political reality. The South-African Institute for Security Studies⁵⁹ created as a regional analytical centre for public security studies in 2005-2006 enlarged its activity to the entire continent (with offices in Ethiopia, Kenya and a planned one in the Ivory Coast). In recent years it has also assumed the role both of an independent think-tank and a support agency for technical enforcement of strategic projects. Its quarterly "African Security Review"⁶⁰ is one of the most thorough sources in analyzing public security issues, civil-military relations, arms transfers control and others. The IMANI Center for Policy and Education⁶¹ located in Ghana with its prominently free-market approach has been granted the Antony & Dorian Fisher Award for its role in safeguarding the debates over political strategies are not dominated by the inter-government circles. The Director of the institute, Franklin Cudjoe, is one of the most frequently quoted African publicist; he is also in charge of the editorial centre AfricanLiberty.org. The Centre for Conflict Resolution⁶², an academic centre of the University in Cape Town that specializes in the subject of conflict prevention, management and

solving, is considered the most influential think-tank according to Foreign Policy ranking.⁶³

The Coalition for an Effective African Court on Human and Peoples' Rights⁶⁴ set up in Niger in 2003, associating 350 NGOs and individual members, is another independent third-sector grassroots group which deserves mentioning for being effective in pressure on African policy-makers. The activities of the coalition have influenced the enforcement in 2004 of the protocol on the establishment of the African Court of Human and People's Rights (initiated in 1998), appointing its judges and commencing its activity based on a broad mandate. At present, with the soon-to-be-ratified process of the new African Court of Justice and Human Rights, which will integrate the fairly dispersed judiciary of the Union, the coalition is conducting a campaign to retain the possibility of directly bringing cases to the tribunal by individuals and non-governmental organizations.

The issues outlined above serve to demonstrate both the great recent achievements of African intergovernmental institutions in influencing political activities of the African states, and also the ongoing activity of various grassroots civil society groups in shaping political, social and economic life in Africa.

Article translated by Justyna Pado

* * * * *

Jędrzej Czerep – expert in the Casimir Pulaski Foundation; independent researcher specialised in Sub-Saharan Africa, Mediterranean relations and the developments related to the Republic of Belarus. Graduate of Master in Euro-Mediterranean Affairs, an international, interdisciplinary programme of postgraduate studies carried out jointly by the network of 16 universities from 7 countries of Southern Europe, North Africa and the Middle East, combining political science with economy and cross-cultural studies (2007). In the last years he co-operated, among others, with Brussels-based lobby organisation Culture Action Europe and global TV network Al-Jazeera English. Passionate about the transformations of the regions with their own peculiarities, rarely picked up by the Western-centric media. His attention is focused by the issues apparently peripheral, but submitted to dynamic transformations, envisaging practical transmission of the cross-cultural dialogue to the level of ideas. He believes the world is not going to collapse, but it is getting more and more interesting.

The Casimir Pulaski Foundation is an independent, non-partisan institution with a mission to promote freedom, equality and democracy as well as to support actions of strengthening civil society. The foundation carries out activities both in Poland and abroad, among others in Central and Eastern Europe and in North

America.

The Casimir Pulaski Foundation was founded due to political changes that took place in Poland after 1989. The principal values of Casimir Pulaski (freedom, justice and democracy) are an inspiration for every initiative undertaken by the Foundation. A few of the Foundations activities include: conducting scientific research, preparing publications and analyses, organizing seminars and conferences, providing education and support for leaders
www.instytutprzywodztwa.pl

The Foundation is the main organizer of the Warsaw Regional NGOs Congress www.warsawcongress.pl, the Academy of Young Diplomats www.akademia.diplomacy.pl and publisher of the Communication Platform for Non-Governmental Organizations www.non-gov.org

The Foundation also awards the Casimir Pulaski Prize "The Knight of Freedom" to outstanding people who have made a significant contribution in promoting democracy. So far the prizewinners were: professor Władysław Bartoszewski, former minister of foreign affairs of Poland, historian professor Norman Davies, Alaksandar Milinkiewicz, leader of democratic opposition in Belarus and Lech Wałęsa, former President of Poland.

The Casimir Pulaski Foundation is one of only two Polish institutions that have a partnership status with the Council of Europe. More about Foundation at: www.pulaski.pl

Pulaski Policy Papers are analyses of foreign policy, international economy and domestic politics issues, essential for Poland. The papers are published both in Polish and English. Researchers willing to publish new articles in Pulaski Policy Papers are asked to contact the Chief Editor Mr Dominik Jankowski djankowski@pulaski.pl If you would like to receive new issues of PPP please add your e-mail at www.pulaski.pl

Przypisy końcowe / Endnotes

¹ Jakkie Cilliers, 'Towards the African Union', "African Security Review" Vol 10 No 2, 2001.

² AHG/Dec. 142 (XXXV), Assembly of Heads of State and Government, Thirty-Fifth Ordinary Session of OAU / Third Ordinary Session of AEC, 12-14.07.1999 AHG/Decl. 1-2 (XXXV), Algiers.

³ "Declaration on the Framework for an OAU Response to Unconstitutional Changes of Government" AHG/Decl.5 (XXXVI) 2000, Assembly of Heads of State and Government, Thirty-sixth Ordinary Session of OAU, 10 - 12.07.2000, Lomé.

⁴ "Protocol Relating to the Establishment of the Peace and Security Council of the African Union", 9.07. 2002, Durban.

⁵ "African Charter on Democracy, Elections and Governance", 30.01.2007, Addis Ababa.

⁶ Zob.: <http://www.irinn.ws.org/Rport.aspx?RportId=79735>, "Mauretania: Overview of Pressures Leasing to Military Coup", IRIN NEWS, 08.08.2008.

⁷ Zob.: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7796902.stm>, "Military seizes power in Guinea", BBC News Africa, 23.12.2008.

⁸ Communiqué Of The 163rd Meeting Of The Peace And Security Council of the African Union 22.12.2008, Addis Ababa; Communiqué Of The 164th Meeting Of The Peace And Security Council of the African Union, 24.12.2008, Addis Ababa.

⁹ Zob.: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7823694.stm>, "Mauritanian junta pledges polls", BBC News Africa, 12.01.2009.

¹⁰ See: <http://afryka.org/?showNewsPlus=3933>, „Mauretania: Odchodzi, bo chce być prezydentem”, Afryka.org, 12.04.2009

¹¹ Zob.: <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=83554>, "Guinea: Junta ready to pave way for civilian rule?", IRIN NEWS, 19.03.2009.

¹² Zob.: http://www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/features/awi/features/2009/03/25/feature-01, Mohamed Yahya Ould Abdel Wedoud, "Mauritanian political crisis deepens", Maghreb, 25.03.2009.

¹³ Zob.: http://www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/features/awi/features/2009/03/12/feature-02, Mohamed Yahya Ould Abdel Wedoud, "Kadhafi offers support for Mauritanian reling council", Maghreb, 12.03.2009.

¹⁴ Zob.: <http://www.voanews.com/english/archive/2009-03/2009-03-03-voa8.cfm?moddate=2009-03-03>, James Butty, "ECOWAS Sends Delegation to Guinea-Bissau Following President's Assassination", VOA News, 03.03.2009.

¹⁵ Zob.: <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=83239>, "Assassination severe blow to civilian power", IRIN NEWS, 02.03.2009.

¹⁶ Zob.: <http://allafrica.com/stories/200904300782.html>, "Madagascar: South Africa Warns Ousted Leader", AllAfrica, 30.04.2009.

¹⁷ Zob.: <http://www.eisa.org.za/EISA/about.htm>

¹⁸ Zob.: <http://www.moibrahimfoundation.org/>

¹⁹ Zob.: http://www.moibrahimfoundation.org/index-2008/mediacentre/20_10_2008.asp, "Winner announcement of Ibrahim Prize for Achievement in African Leadership, 2008", London, 20.10.2008.

²⁰ Zob.: www.nepad.org/2005/files/documents/156.pdf, "Country Self-Assessment for the African Peer Review Mechanism".

²¹ Ross Herbert and Steven Gruz, "The African Peer Review Mechanism: Lessons from the Pioneers", South African Institute of International Affairs, March 2008.

²² "Living with Illegals", dir. Sorious Samura, Insight News TV.

²³ "Living with Corruption", dir. Sorious Samura, Insight News TV.

²⁴ "Living with Refugees", dir. Sorious Samura, Insight News TV.

²⁵ Zob.:

<http://www.youtube.com/watch?v=3S8hvSb8QF4&feature=Playlist&p=527D191E477A38C9&index=0&playnext=1>

²⁶ Zob.: <http://allafrica.com/whoweare.html>

²⁷ Zob.: <http://www.iss.co.za/>

²⁸ Zob.:

http://www.iss.co.za/index.php?link_id=3&slink_id=103&ink_type=12&slink_type=12&tmpl_id=3

²⁹ Zob.: <http://www.imanighana.com/>

³⁰ Zob.: <http://www.ccrweb.ccr.uct.ac.za/>

³¹ Zob.:

http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4598&page=3

³² Zob.: <http://www.africancourtcoalition.org/>

³³ Jakkie Cilliers, 'Towards the African Union', "African Security Review" Vol 10 No 2, 2001.

³⁴ AHG/Dec. 142 (XXXV), Assembly of Heads of State and Government, Thirty-Fifth Ordinary Session of OAU / Third Ordinary Session of AEC, 12-14.07.1999 AHG/Decl. 1-2 (XXXV), Algiers.

³⁵ "Declaration on the Framework for an OAU Response to Unconstitutional Changes of Government" AHG/Decl.5 (XXXVI) 2000, Assembly of Heads of State and Government, Thirty-sixth Ordinary Session of OAU, 10 - 12.07.2000, Lomé.

³⁶ "Protocol Relating to the Establishment of the Peace and Security Council of the African Union", 9.07. 2002, Durban.

³⁷ "African Charter on Democracy, Elections and Governance", 30.01.2007, Addis Ababa.

³⁸ See: <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=79735>, "Mauretania: Overview of Pressures Leading to Military Coup", IRIN NEWS, 08.08.2008.

³⁹ See: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7796902.stm>, "Military seizes power in Guinea", BBC News Africa, 23.12.2008.

⁴⁰ Communique Of The 163rd Meeting Of The Peace And Security Council of the African Union 22.12.2008, Addis Ababa; Communique Of The 164th Meeting Of The Peace And Security Council of the African Union, 24.12.2008, Addis Ababa.

⁴¹ See: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7823694.stm>, "Mauritanian junta pledges polls", BBC News Africa, 12.01.2009.

⁴² See: <http://afryka.org/?showNewsPlus=3933>, Mauretania: Odchodzi, bo chce być prezydentem", Afryka.org, 12.04.2009.

⁴³ See: <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=83554>, "Guinea: Junta ready to pave way for civilian rule?", IRIN NEWS, 19.03.2009

⁴⁴ See: http://www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/features/awi/features/2009/03/25/feature-01, Mohamed Yahya Ould Abdel Wedoud, "Mauritanian political crisis deepens", Maghreb, 25.03.2009.

⁴⁵ See: http://www.magharebia.com/cocoon/awi/xhtml1/en_GB/f

eatures/awi/features/2009/03/12/feature-02, Mohamed Yahya Ould Abdel Wedoud, "Gaddafi offers support for Mauritanian reling council", Maghreb, 12.03.2009.

⁴⁶ See: <http://www.voanews.com/english/archive/2009-03/2009-03-03-voa8.cfm?moddate=2009-03-03>, James Butty, "ECOWAS Sends Delegation to Guinea-Bissau Following President's Assassination", VOA News, 03.03.2009.

⁴⁷ See: <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=83239>, "Assassination severe blow to civilian power", IRIN NEWS, 02.03.2009.

⁴⁸ See: <http://allafrica.com/stories/200904300782.html>, "Madagascar: South Africa Warns Ousted Leader", AllAfrica, 30.04.2009.

⁴⁹ See: <http://www.eisa.org.za/EISA/about.htm>

⁵⁰ See: <http://www.moibrahimfoundation.org/>

⁵¹ See: http://www.moibrahimfoundation.org/index-2008/mediacentre/20_10_2008.asp, "Winner announcement of Ibrahim Prize for Achievement in African Leadership, 2008", London, 20.10.2008.

⁵² See: www.nepad.org/2005/files/documents/156.pdf, "Country Self-Assessment for the African Peer Review Mechanism".

⁵³ Ross Herbert and Steven Gruz, "The African Peer Review Mechanism: Lessons from the Pioneers", South African Institute of International Affairs, March 2008.

⁵⁴ "Living with Illegals", dir. Sorious Samura, Insight News TV.

⁵⁵ "Living with Corruption", dir. Sorious Samura, Insight News TV.

⁵⁶ "Living with Refugees", dir. Sorious Samura, Insight News TV.

⁵⁷ See:

<http://www.youtube.com/watch?v=3S8hvSb8QF4&feature=Playlist&p=527D191E477A38C9&index=0&playnext=1>

⁵⁸ See: <http://allafrica.com/whoweare.html>

⁵⁹ See: <http://www.iss.co.za/>

⁶⁰ See: http://www.iss.co.za/index.php?link_id=3&slink_id=103&ink_type=12&slink_type=12&tmpl_id=3

⁶¹ See: <http://www.imanighana.com/>

⁶² See: <http://www.ccrweb.ccr.uct.ac.za/>

⁶³

⁶⁴ See: http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php?story_id=4598&page=3

⁶⁵ See: <http://www.africancourtcoalition.org/>

REKLAMA

mojeopinie.pl
biuletyn publicystyczny

Masz swoje zdanie?
My tak!

ANALIZY >>

KOMENTARZE >>

OPINIE >>

RECENZJE >>

REPORTAŻE >>

POLSKA, EUROPA, ŚWIAT

POLITYKA, GOSPODARKA, PODRÓŻE, MEDIA, HISTORIA, EKOLOGIA, KULTURA

